

РЕЦЕНЗИЯ

от: проф.д-р Никола Андреев Манев, специалност
„Наказателен процес”, шифър 05.05.17

относно: провеждане на защита на дисертационен труд за
присъждане на научната степен „доктор на юридическите
науки” по научната специалност Наказателен процес,
професионално направление 3.6. Право на проф. д-р
Маргарита Иванова Чинова, преподавател в СУ ”Св.
Климент Охридски”, юридически факултет, катедра
„Наказателно-правни науки”

до: научното жури по защита на дисертационния труд на
проф. Маргарита Чинова

ПОЧИТАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Със заповед на Ректора на СУ”Св.Климент Охридски” съм
определен за член на журито. На заседание на същото съм посочен за
външен рецензент по процедурата, в изпълнение на което представям
следната рецензия.

Маргарита Чинова преподава на основен трудов договор
научната дисциплина „Наказателно процесуално право” в
СУ”Св.Климент Охридски” на студенти редовна и задочна форма на
обучение. По същата дисциплина изнася лекционен курс в Бургаския
свободен университет и Университета за национално и световно

стопанство. Има значителен опит в участие по национални и международни проекти, специализации в чужбина /включително Испания, Белгия, Франция/ и многобройни публикации, главно в областта на наказателния процес. Научен ръководител е на докторанти в различни университети.

Съобразно нормативно установените изисквания дисертантът представя едно завършено дисертационно изследване върху актуална за българското правораздаване тема – „Досъдебното производство по Наказателно-процесуалния кодекс. Теория и практика”. Това е материя, която е наситена със стари и нови проблеми, някои от които и до ден днешен нерешени по задоволителен начин. Поради това самата тема, значителна по обхват на изследваните проблеми, предполага научна смелост и поемане на възможни трудности в хода на научния анализ, които в крайна сметка са успешно преодолени от автора.

Научните интереси на проц.Чинова са от областта на принципни за наказателния процес проблеми, които имат основополагащо значение. Докторската ѝ дисертация се отнася за особените правила за разглеждане на дела за престъпления , извършени от непълнолетни. Хабилизационните трудове за доцент и процесор са обърнати с лице към въпроси на целия спектър на наказателно-процесуалното право – „Актове на органите на предварителното производство. Правна същност и квалификация” и „Наказателнопроцесуална принуда и неприкосновеност на личността” /съответно 1993 и 1998г./. Подчертан е интереса на автора към нормотворчеството и процесуалната практика, доколкото в процеса на формиране на обективното право се срещат различни схващания и тенденции за предмета на правно регулиране, понякога срещуположни и несъвместими. За страната ни това е изключително

актуален проблем поради динамично извършваната реформа на Наказателно-процесуалния кодекс. Дисертантът правилно е доловил липсата на системност и солидна теоретична обосновааност на все новите и нови изменения и допълнения на процесуалния закон. За отбелязване е, че през годините в тази сфера на научна ориентация проф.Маргарита Чинова показва ясна и непроменена позиция по съществени въпроси на наказателно-процесуалната система у нас. Дисертационният труд , сам по себе си, е рядкост в областта на фундаменталните научни изследвания. Досега у нас са публикувани книги , статии и студии по отделни, често съвсем конкретни въпроси на досъдебното производство и доказването. Всеобхватен и системен анализ със значителен обем на изложението, какъвто ни предлага автора, не е познат на специализираната правна литература.В същото време, за държави като нашата, в процес на преход към демократично гражданско общество и пазарно стопанство, е важна всяка следваща стъпка в правното регламентиране. Следва да се подчертае като достойнство на работата, че тя предизвиква дискусия, провокира размисъл, предразполага към сблъсък на теоретични позиции. Това произтича от склонността на проф.Чинова въобще да полемизира, да участва в дебат, където да отстоява ясно свое становище.

Дисертационния труд е в обем от 679 страници, включително използваната литература. Направен е почти пълен обзор на публикациите у нас по въпросите на наказателно-процесуалната система, както на актовете из областта на международното право, правото на Европейския съюз, а също и практиката на процесуалните органи и Конституционния съд. За публикации по темата на дисертационния труд авторът посочва като излезли книга и шест статии в правната периодика.

Представеният за рецензиране труд структурно се състои от увод, седем глави и заключение. В автореферата подробно е указано конкретното съдържание на отделните части на работата. Като обобщение можем да кажем, че труда е удачно систематически подреден. Напред в първата глава са изведени въпросите на новите принципи на наказателния процес, предвид най-вече на централното място на съдебното производство и разглеждане и решаване на делата в разумен срок. Отделно от това пространно са разгледани важни за участниците в процеса проблеми, касаещи гражданите въобще и мерките за процесуална принуда, прилагани основно спрямо обвиняемите лица /глави трета и четвърта/. Досъдебното производство е разгледано, като първо вниманието е привлечено към общите положения на организация на досъдебната дейност, а впоследствие са поставени и въпросите на отделните стадии на процесуалната фаза – разследване и действия на прокурора /глави втора, пета и шеста/. Отделено е специално място на доказването в рамките на досъдебната работа на прокурора и разследващите органи /в последната глава седма/. Това е удачно, защото основната задача на разследването и действията на прокурора е доказателствена, като се има предвид правилото на чл.7, ал.2 НПК „Досъдебното производство има подготвителен характер”. До голяма степен извършеното в досъдебната процесуална фаза доказване набавя за процеса необходимата съвкупност от доказателствени материали, на базата на които да се реализира задачата на кодекса за разкриване на престъпленията, разобличаване на виновните и правилно прилагане на закона. Освен това, през последните години в наказателно-процесуалния закон бяха въведени редица диференцирани процедури /споразумение, съкратено съдебно следствие, освобождаване на обвиняемия от наказателна отговорност с налагане на

административно наказание/, по които делата се решават изключително на базата на доказателства и доказателствени средства от досъдебното разследване.

В дисертационния труд се разкриват редица научни приноси, които водят до извод за осъществени положителни резултати. Работата представлява цялостно изследване на тази проблематика у нас. Дадени са и редица нови научни постановки, обогатяващи съществуващите знания в областта на наказателния процес, улесняващи съдебната практика и обновяването на законодателството в тази област. Направените изводи почиват на задълбочен и критичен анализ както на действащата правна уредба, така и на използваната богата научна литература.

Най-съществените приноси моменти в дисертационния труд могат да бъдат очертани накратко по следния начин:

- Постановката на проблема е върху основата на правилна от научно-методическа гледна точка структура и съдържание на изследването.
- Изключително удачен и навременен е обзорът по темата, доколкото за пръв път у нас се прави анализ на принципа за централно място на съдебното производство и понятието за съдебен контрол на досъдебното производство. Множеството форми на този контрол, който съставлява неправораздавателна дейност, дълги години не бяха ясно обяснени и конкретизирани. Така се въведе процесуалната практика в големи затруднения. Същото следва да се спомене и за разумния срок за разглеждане и решаване на наказателното дело, което е основен стандарт по смисъла на ЕКПЧ и практиката на съда в Страсбург, прилагащ конвенцията. Това е важно именно в областта на наказателно-процесуалното право поради особената необходимост от прецизност и научно обоснован подход при формулиране на принципи и институти на наказателно-процесуалния закон.

- Зрителният ъгъл, от който в труда се анализират иначе познати ни от теорията и практиката положения, включително използвания комплексен подход, сравнително-правната и историко-правната съпоставка на основни процесуални институти.
- Съчетаването на формално-юридическия подход към нормите на закона и социологическия подход към социалните причини, породили законовите правила и определящи в крайна сметка тяхното съдържание.
- Анализът на проблемите, които често са били пренебрегвани в обществената дискусия. Тук следва да споменем изследването по отношение на пострадалите и обвиняемите в производствата по наказателни дела. Също и що се отнася до процесуалните представители. За пръв път е цялостно разгледана формата на защита от защитник по чл.94, ал.1, т.9 НПК, известна в множество държави като „адвокат по бедност” /с.201 и сл./. Състоятелно се критикува правилото на чл.253 НПК, което изключва повереника като страна в съдопроизводството и с това и доктрината, и практиката бяха тласнати към неяснота и съмнения.
- Изследването на въпросите на общата характеристика на досъдебната дейност в тяхната взаимовръзка и обвързаност /с.60 и сл./. Тук трябва да бъдат споменати новата роля на прокурора и потясната връзка с разследващите органи. За пръв път в правната литература са очертани параметрите и характеристиките на прокурорския надзор за законност, по смисъла на влезлия в сила през 2006г. НПК /с. 62-66/.
- Тезата, че на досъдебното производство пострадалият е субект на наказателния процес, а ощетеното юридическо лице – само участник от кръга на субектите на наказателно-процесуални отношения /с.125 и сл./.

- В аналитичен план са изследвани процесуалните действия на досъдебното производство, които съставляват отделни негови етапи, като образуване на производството, привличане на обвиняем и предявяване на обвинението, предявяване на материалите от разследването.

- Направен е обоснован опит да се отговори на въпроса за естеството на срока по чл.242, ал.3 НПК, в който държавният обвинител трябва да извърши проверката по делото и да се произнесе със съответен акт.

- Осъществени са обобщения на проблемите на съдебния контрол върху прекратяване и спиране на делото от прокурора с постановление, като са очертани пределите на този контрол. Също и относно приложното поле на служебния прокурорски контрол в йерархията на прокурорските длъжности при прекратяване /с.440 до 485/.

- Новите положения относно дефиницията за доказателствени средства на действащия НПК са ясно очертани. Обърнато е особено внимание на веществените доказателствени средства като елементи в доказателствения материал и документите – писмени доказателствени средства.

- Успешно е обоснована позицията на автора, че не всички писмени доказателствени средства имат официална удостоверителна сила /с.559 и сл./.

- Направен е систематичен анализ на множеството проблеми, които се поставят при боравене с данни, получени чрез прилагане на специални разузнавателни средства. Особено, ако материалите са получени не по правилата на НПК и не във висящ процес.

По отношение на дисертационния труд могат да бъдат направени някои критични бележки.

Така, на с.307 се изразява тезата, че когато досъдебното производство е образувано по неформалния начин на чл.212, ал.2 НПК по силата на извършено неотложно следствено действие, прокурорът може да прекрати същото това производство, ако приеме, че започването му е незаконосъобразно и необосновано. Практиката на прокуратурите през годините е възприела едно такова положение. В същото време, съгласно чл.242, ал.1 във вр. с чл.243 НПК предвиждат правомощието на прокурора да прекратява производството да се реализира във втория стадий на досъдебната фаза, след като получи делото при приключило разследване. За да се избегне спорна и противоречива практика и да се улесни доктрината е уместно в чл.243 НПК да се помести нова алинея, която да регламентира прокурора да може да осъществява тези си правомощия във всеки момент на процеса, след неговото образуване. Независимо дали последното е по формалния начин или по неформален начин.

На с.324 авторът приема, че прокурорът може да отмени акта на разследващия орган при привличане на обвиняем по неформалния начин – с извършено срещу него действия по разследване. Израза на кодекса по чл.219, ал.2 НПК „да привлече лицето със съставянето на протокола за първото действие” означава, че акт /постановление/ не се съставя. Прокурорът може да отмени процесуален акт на разследващите органи, но не и да отмени протокол за следствено действие. След съставянето му протокола може да бъде изменен, коригиран, допълнен. Затова държавният обвинител не може да отмени незаконосъобразно привличане на обвиняем по чл.219, ал.2 НПК. Това може да се измени, ако в Глава седемнадесета, Раздел II от кодекса „Протоколи за действия по разследването” се запише

провомощие на прокурора да отменява протоколи на разследващите за извършване на следствени действия.

На с.332 и 333 се застъпва идея, че обвиняем може да бъде привлечен и без доказателства, само на базата на фактически данни. Вероятно става дума за хипотези, в които делото е образувано по чл.212, ал.2 НПК по неформалния начин и обвиняем е привлечен също по неформален начин по чл.219, ал.2 НПК. Това е твърде нетрадиционно за теорията и практиката. Дълги години е било безсъмнен постулат, че само на базата на доказателства може да се повдигне обвинение /да се привлече лице в качеството на обвиняем/. С тълкувателно решение №1 от 2002г. на ОСНК на ВКС изрично се приема, че никакъв въпрос относно обвиняемия не може да се решава въз основа на друго, освен на събрани и проверени по реда на НПК доказателства. Висшата съдебна инстанция приема, че думите „данни за личността на обвиняемия” в чл.56, ал.3 НПК „Мерки за неотклонение” трябва непременно да се разбират като доказателства за личността. Макар това очевидно да не е така. За да се привлече обвиняем без наличие на доказателства, това трябва да бъде изрично записано в текст на нова алинея на чл.219 НПК.

Могат да бъдат посочени и някои други становища на автора, които не могат да бъдат напълно споделени.

Направените критични бележки не влияят на общата положителна оценка на рецензираната дисертация.

Внимателното запознаване с научната продукция на проф.Чинова показва по недвусмислен начин, че тя се отличава със способност да подбира и изследва задълбочено и всестранно особено съществени въпроси от един широк спектър на наказателно-процесуалната проблематика. , като им дава много добри решения. Приносните моменти са лично дело на автора и са резултат на

упорита работа и добросъвестно положени усилия в областта на научния анализ.

Преподавателската работа и научните изследвания на Маргарита Чинова познавам от дълги години. Отличителни белези в нейната дейност са възискателност и отговорност, което е присъщо на един сериозен научен работник, с авторски подход и солидна подготовка. В отношенията към колегите си и студентите проф. Чинова е подчертано коректна и внимателна, което повишава още повече нейния авторитет, доверието и уважението към нея.

В заключение: представената за защита дисертация „Досъдебното производство по НПК. Теория и практика“ съдържа достатъчно успешни научни тези, обобщения и решения на съществени научни и научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос. Това предоставя необходимите основания да получи еднозначно положителна оценка и да се даде от научното жури на проф. д-р Маргарита Иванова Чинова научната степен „доктор на юридическите науки“.

07.08..2013г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. д-р Никола Андреев Манев